

TUDI MI
SMO DEL SKUPNOSTI

PRIPOROČILA ZA ORGANIZACIJE

Ljubljana, 2018

Mestna občina
Ljubljana

KAZALO

1. SPLOŠNO

2. LGBTIQ+

3. SPOL

4. RAZLIČNE ZMOŽNOSTI

5. RELIGIJE

Pred vami je nabor priporočil za vse organizacije, ki delate z raznolikimi uporabnicami_ki ali pa z navidez homogenimi skupinami. Priporočila vam bodo pomagala odgovoriti na vprašanje, kako postati oz. biti bolj vključujoča organizacija oz. kako prilagoditi svoje programe, strategije komuniciranja in delovne prostore, da bodo vključujoči za čim več oseb z raznolikimi ozadji in identitetami.

Pričujoči dokument ni končna verzija, pač pa prva delovna verzija nabora priporočil za organizacije, do katere smo v Društvu Parada ponosa prišle_i z zbiranjem izkušenj, znanja in rezultatov več različnih projektov, ki so se odvijali v letu 2018. Nato smo rezultate dodatno poglobile_i in dopolnile_i v okviru projekta Tudi mi smo del skupnosti, v sklopu katerega smo primarno zbirale_i izkušnje in znanje o inkluzivnosti organizacij s strani oseb, ki doživljajo določene oblike diskriminacije in/ali same živijo marginalne identitete.

Poleg tega smo del znanja črpale_i tudi iz študijskih obiskov v različnih državah pri organizacijah, ki v svoje programe vključujejo posamezne skupine marginaliziranih oseb (podeželska mladina, Romi_kinje, temnopolte osebe, osebe z migrantskim ozadjem, pripadnice_ki različnih religij ...). Tako vsebina dokumenta predstavlja skupno znanje iz mednarodnega konteksta, kakor tudi lokalnega konteksta dela v polju podpore LGBTIQ+ osebam v Ljubljani. Končni nabor smo želele_i ustvariti čim bolj uporaben za raznolike organizacije in kontekste in s tem univerzalen.

V letu 2019 planiramo pričujoča priporočila dodatno razviti, razširiti in delati ter tako izdelati končni produkt - publikacijo, ki bo organizacijam pomagala, da bodo postale vključujoče za kar največ oseb.

Kako biti bolj vključujoči na treh stopnjah:

- 1. Prilagoditev programov**
- 2. Strategije komunikacije**
- 3. Delovni prostori**

1. Splošna priporočila

1.1 Prilagoditev programov

Poskusite v svoje delo vključiti osebe, ki so seznanjene_i z različnimi vidiki intersekcionalnosti, oz. če je mogoče, celo del dotične manjšine oziroma marginalizirane skupine.

- Izogibajte se agresivni verbalni in neverbalni komunikaciji, grožnjam, manipulaciji, neprimernemu pregovarjanju ter zlorabi moči.
- Spoštujte pravico drugih, da se ne strinjajo z vami.
- Spoštujte željo druge_ga, da želi biti sam_a.
- Trudite se preprečevati, da bi nestrinjanja vodila v konflikt.
- Izobrazite se o različnih temah, ne pričakujte, da bodo člani_ce marginaliziranih skupin vaše_i učitelji_ce oz. da bodo opravili to delo namesto vas.
- Delajte Z in ne samo ZA skupnost.
- Podpirajte umetnostne in izobraževalne kolektive, sestavljene iz članic_ov skupin z različnimi identitetami.
- Uporabite svoje privilegije, da prodrete v institucije, kamor je drugim ljudem iz vaše skupnosti dostop omejen.
- Prepoznavajte svoje privilegije in jih reflektirajte.
- Na dogodkih naj bo vedno na voljo oseba, s katero je mogoče govoriti v primeru zlorabe ali situacije, ki ni varna.
- Dogodek naj bo brezplačen, če je to mogoče.

1.2 Strategije komunikacije

- Ne predvidevajte, vedno vprašajte.
- Postavljajte odprta vprašanja, ki omogočajo prost tok pogovora in pri katerih lahko osebe izrazijo svoja prepričanja.
- Ustvarite strategijo, s katero se boste lahko spopadli s težavami, ki se morda pojavijo znotraj skupine.
- Vedno uporabljajte inkluziven oziroma nevtralen jezik.
- Ustvarite odprt prostor ter poskrbite za priložnosti, da osebe lahko pristopijo do trenerk_jev/fasilitator_k_jev z vprašanji in dvomi glede različnih identitet ter vidikov interseksionalnosti.
- Vzpodbujajte odprte diskusije na vseh ravneh raznolikosti.
- Opozorite na neprimeren jezik (npr. besede, ki so žaljive ali nasilne do oseb z določeno identiteto, jezik, ki je diskriminatoren do oseb z različnimi zmožnostmi ...)
- Dovolite ljudem, da predstavijo svoje poglede ter izkušnje s tistimi vidiki interseksionalnosti, ki so povezani z njihovo identiteto.
- Vedno vprašajte za privoljenje.
- Vedite, da je poslušanje za iskren pogovor prav tako pomembno kot govorjenje.
- Ne uporabljajte jezika, ki bi lahko koga prizadel.
- Ne šalite se na račun manjšin in marginaliziranih skupin.
- Opozorite, preden govorite o temah, ki bi lahko sprožile spomine na pretekle travme (npr. prikazovanje materiala, ki lahko prebudi pretekle travme ali tesnobo)

- Bodite pozorni na svojo telesno govorico ter obrazno mimiko, da z njo ne sporočate drugega, kot želite.
- Spodbujajte ljudi, da postavljajo vprašanja.
- Prepoznavajte, kdaj je primerno govoriti, kdaj pa prepustiti besedo drugim; druge aktivno poslušajte.
- Ozaveščajte druge o problemih marginaliziranih skupin.
- Spoštujte meje vsakega človeka, vendar ne pozabite na svoje.
- Izognite se diskreditaciji in sramotenju izkušenj, ki jih ljudje delijo.
- Opredelite skupinske sporazume že na začetku.
- Poskrbite, da jezik ni preveč zapleten in akademski.
- Upoštevajte potrebo po tolmaču za znakovni jezik.

1.3 Delovni prostori

- Zagotovite spolno nevtralna stranišča ter stranišča, ki so dostopna za ljudi z različnimi zmožnostmi, npr. za ljudi na vozičkih.
- Prizorišče naj bo dostopno z javnim prevozom.
- Prizorišče naj bo dostopno za uporabnike invalidskih vozičkov.
- Na voljo naj bodo stoli.
- Obstaja naj ločena mirna soba, kamor lahko vsak odide, kadar je to potrebno.
- Informacije o dostopnosti naj bodo zlahka dostopne vnaprej (na plakatu, Facebooku, spletni strani itd.)
- Raziščite, kako ustvariti varnejše prostore, ki bi bili primerni za vse.
- Prepričajte se, da se ljudje zavedajo, kaj pomeni varnejši prostor; pravila varnejšega prostora predstavite in ponovite ali pa sami ustvarite nova.
- Redno preverjajte počutje drugih in njihov občutek varnosti.
- Če fotografirate, se prej prepričajte, da se vse_i prisotne_i strinjajo s tem.

2. Kako biti bolj vključujoči do LGBTQ+ oseb:

2.1 Prilagoditev programov

- Organizirajte sestanek, na katerem boste obravnavali osnovno terminologijo glede spolne usmerjenosti in spolnih identitet.
- Izogibajte se aktivnostim, ki bi sodelujoče ločevale glede na spol, pripisan ob rojstvu.

2.2 Strategije komunikacije

- Uporabljajte jezik in izraze, ki jih uporabljajo osebe, ko govorijo o sebi

in svojih odnosih (npr. ne uporabite izraza 'prijatelj' namesto 'ljubimec' ali 'partner').

- Vprašajte, katere zaimke uporabljajo osebe.
- Vedite, da vsi delamo napake; če se zmotite, se enostavno opravičite in bodite v prihodnosti bolj pazljivi - ne preusmerite pozornosti nase in npr. govorite o tem, kako je situacija težka za vas; recite npr.: "Oprostite, ker sem uporabil_a napačen zaimek/ime/izraz. Nisem želel_a biti nespoštljiv_a."
- Uporabljajte spolno nevtralen jezik, kadarkoli je to mogoče.
- Če se od udeleženk_cev zahteva, da izpolnijo kakšne obrazce, naj se ne postavlja vprašanj o spolu, če to ni nujno potrebno. Če želite vseeno vprašati po spolu, postavite odprto vprašanje, pri katerem lahko vsaka oseba odgovori s svojimi besedami.
- Biti zaveznica_k (ang. ally) naj ne bo priponka, ki jo nosite. Kot zaveznica_k se ne postavljajte v središče pozornosti, pač pa:
 - izkazujte solidarnost z marginaliziranimi skupinami, jih podpirajte in se z njimi borite za socialno pravičnost,
 - nenehno reflektirajte svoje privilegije in svojo pristranskost,
 - posredujte, če pride do LGBTIQ-fobnih incidentov in mikroagresij,
 - izobražujte druge osebe, ki niso del LGBTIQ+ skupnosti,
 - poslušajte in upoštevajte LGBTIQ+ osebe,
 - ne zavzemajte diskurzivnega prostora.

2.3 Delovni prostori

- Stene okrasite s podobami (npr. mavrične zastave), ki bodo pokazale, da so prostori varni za LGBTQIA+ osebe. To lahko pokažete tudi s svojimi oblačili ipd.
- Imejte spolno nevtralna stranišča - stranišča, ki niso specifično namenjena zgolj ženskam ali moškim oz. niso omejena glede na spol.

3. Kako biti bolj vključujoči do ljudi z različnimi prepričanji in religijami:

3.1 Prilagoditev programov

- Spoštujte svobodo vseh ljudi, da izrazijo svoja prepričanja in mnenja.
- Ne kritizirajte oziroma ne poskušajte popačiti njihove vere.
- Raje se pogovarjajte v obliki dialoga kot v obliki debate, saj se tako lahko med seboj bolje razumete in spoznate.
- Ne poskušajte drugih spreobrniti v vašo vero ali prepričanja.

3.2 Strategije komunikacije

- Naučite se prepoznati in razumeti, kaj so dejanska prepričanja in vrednote drugih ljudi, ter jim dovolite, da to izrazijo s svojimi besedami.
- Ne domnevajte, da ljudje drugih religij ali brez religije razumejo jezik in terminologijo vaše religije.
- Zavedajte se, da ne zastopate celotne religije, ko govorite o svoji veri in prepričanjih. Vsaka oseba ima unikatno perspektivo in nihče od nas nima vseh odgovorov.
- Popravite nesporazume ali napačne predstave ne zgolj o svoji veri, ampak tudi o drugih.

3.3 Delovni prostori

- Poskušajte zagotoviti miren prostor ali kotiček za ljudi, ki želijo moliti.

4. Kako biti bolj vključujoči do ljudi z različnimi zmožnostmi:¹

Prilagoditev programov

- Ne zaposlujte zgolj ljudi z normativnimi zmožnostmi za kreacijo in vodenje storitev za ljudi z različnimi zmožnostmi. Če je le mogoče, zaposlite osebe z različnimi zmožnostmi.
- Ne domnevajte, da želijo osebe z različnimi zmožnostmi delati zgolj na področjih, ki se tičejo različnih zmožnosti. Njihova življenja se ne vrtijo zgolj okoli tega, dejavne_i so na mnogo področjih.
- Ne obravnavajte ljudi z različnimi zmožnostmi kot manj "normalnih"; spoštujte različne načine, na katere opravljajo različne dejavnosti.
- Ne ravnajte z ljudmi, kot da nimajo čustev, seksualnosti, intelektualnih zmožnosti ali zmožnosti in želje, da se odločajo same_i zase.
- Ne predvidevajte, da za osebe, ki imajo različne zmožnosti na enem področju, to nujno velja tudi za druga področja (npr. da imajo ljudje z govorno oviro tudi motnje v razvoju).
- Ne zanikajte posameznikove_ine edinstvenosti zaradi njenih_govih različnih zmožnosti.
- Ne domnevajte, da ljudje z različnimi zmožnostmi ne vedo, kaj je najboljšše zanje.
- Bodite potrpeživi in dajte ljudem z različnimi zmožnostmi dovolj časa, da opravijo različne aktivnosti; ne priganjajte ljudi samo zato, ker bi

¹ Zaradi želje po uporabi čim bolj inkluzivnega jezika namesto izraza 'osebe z invalidnostmi' po mednarodnem zgledu uporabljamo izraz 'osebe z različnimi zmožnostmi' (ang. people with different abilities)

- radi dejavnost opravili hitreje ali zato, ker bi jo lahko opravili sami.
- Vključite ljudi z različnimi zmožnostmi v svoje delo na področju aktivizma.
- Zavedajte se, da pri delu z ljudmi z različnimi zmožnostmi ne obstaja zgolj en pravi odgovor.
- Zavedajte se, da je vsak_a posameznica_k na edinstveni točki svojega razvoja in samoidentifikacije.
- Ne domnevajte, da želijo ljudje biti "normalni" oziroma imeti normativne zmožnosti.
- Ne pomiljujte ljudi z različnimi zmožnostmi.
- Vedno prevprašujte koncept normalnosti.
- Ne predvidevajte, da morajo ljudje z različnimi zmožnostmi živeti, delati in se učiti zgolj z drugimi ljudmi z različnimi zmožnostmi.

Strategije komunikacije

- V pogovoru z osebo z različnimi zmožnostmi govorite direktno z njo, ne pa npr. z njeno_im osebno_im asistentko_om.
- Vedno omogočite prostor, da slišite mnenje oseb z različnimi zmožnostmi, poslušajte jih in upoštevajte njihove izkušnje.
- Ponudite pomoč, če je ta potrebna, vendar pa je ne vsiljujte, saj s tem osebi odvzamete nadzor nad situacijo.
- Ne odločajte se namesto oseb z različnimi zmožnostmi z namenom, da bi jih "zaščitili" pred neuspehom ali prizadetostjo.
- Ne ravnajte z ljudmi z različnimi zmožnostmi, kot da bi bili otroci.
- Ne domnevajte, da ljudje zaradi svojih različnih zmožnosti trpijo.
- Ne predvidevajte, da so vse različne zmožnosti vedno vidne.
- Delovni prostori
- Ne organizirajte posebnih aktivnosti zgolj za ljudi z različnimi zmožnostmi, ampak se raje potrudite, da bodo vse aktivnosti dostopne vsem.
- Ne imejte nižjih pričakovanj od ljudi z različnimi zmožnostmi kot od drugih; ne nalagajte jim dela in dejavnosti, ki so prelahke.
- Spoštujte ljudi z različnimi zmožnostmi in jih obravnavajte kot strokovnjake - tudi v javnosti.
- Poskušajte uveljaviti t.i. univerzalni načrt, to pomeni npr. da lahko osebe z drugačnimi zmožnostmi v stavbo vstopijo skozi glavni vhod kot vse_i druge_i namesto skozi posebej prilagojen stranski vhod; univerzalni načrt promovira dostopnost.
- Če imate klančine, zagotovite, da niso previsoke oziroma da niso pretežke za uporabo.
- Če je mogoče, uporabljajte slušno oz. indukcijsko zanko, FM sistem ali prevajalko_ca v znakovni jezik.

5. Kako ustvariti projekt oz. izobraževalno aktivnost (trening, delavnico, tečaj ...), občutljivo do vprašanja spola

Pred začetkom projekta

1. Pozanimajte se o ozadju udeleženk_cev (intervjuji, vprašalniki)
2. Ustvarite jasen opis programa in kako je povezan s spolom
3. Pozanimajte se glede potreb, povezanih z različnimi identitetami
4. Raziščite možne varnejše prostore in prostore, ki so primerni za vsakogar
5. Ne predpostavljajte, vedno vprašajte
6. Udeleženkam_cem zagotovite informacije o specifičnih pričakovanjih glede spola v vaši državi
7. Ustvarite strategijo, kako razrešiti primere zatiranja, če se pojavijo v skupini
8. Poskusite v svoje delo vključiti spolno občutljive osebe in, če je mogoče, predstavnice_ke spolnih manjšin
9. Pripravite slovar s spolom povezane terminologije, ki se uporablja v vaši državi
10. Prepričajte se, da so stranišča spolno nevtralna, sanitarni izdelki pa so na voljo v vseh straniščih.

Med projektom oz. izobraževalno aktivnostjo

1. Pri začetnih predstavitvah naj udeleženke_ci poleg imena povejo tudi zaimke oz. slovnični spol, v katerem želijo, da se jih naslavlja.
2. Pripravite dejavnost, med katero podate osnovno znanje in terminologijo glede spola in spolnih identitet.
3. Organizirajte dejavnosti, pri katerih je največ prostora in časa za govorjenje namenjenega osebam, ki imajo sicer glede spola najmanj družbene moči; s tem poskrbite za obrat razmerij družbene moči
4. Vedno uporabljajte spolno vključujoč oziroma nevtralen jezik
5. Zagotovite, da obstajajo spolno nevtralna stranišča
6. Redno preverjajte počutje ljudi in njihov občutek varnosti
7. Ustvarite odprt prostor ter poskrbite za priložnosti, da osebe lahko pristopijo do trenerk_jev/fasilitator_k_jev z vprašanji in dvomi glede spola.
8. Spodbujajte odprte razprave o raznolikosti spolov
9. Izmenjujte informacije o problemih in pričakovanjih glede spola v državah, iz katerih prihajajo udeleženke_ci
10. Dovolite udeleženkam_cem, da predstavijo lastno razumevanje in izkušnjo spola

11. Izogibajte se ločevanju dejavnosti po spolu glede na genitalije oz. spol, pripisan ob rojstvu
12. Obveščanje in opozarjajte na nesprejemljiv jezik
13. Ne razkrivajte identitet ali osebnih informacij o ljudeh brez njihovega privoljenja
14. Vedno naslovite problematične situacije

Po koncu projekta oz. izobraževalne aktivnosti

1. Udeleženkam_em zagotovite gradivo o treningu, še posebej, če so kakšna vprašanja ostala nejasna ali brez odgovora
2. Zberite povratne informacije o občutku varnosti in vključenosti udeleženk_cev
3. Spodbujate udeleženke_ce, da po vrnitvi v svoje države delijo dobre prakse

Avtorji_ce:

- Izbor predlogov na podlagi intervjujev: Julianna Brandt
- Izbor predlogov na podlagi fokusne skupine, izbor strokovnih priporočil: Vesna Štefanec, Mateja Morič
- Tehnično urejanje in prevod: Nia Balarin
- Uredništvo in lektura: Neja Berlič
- Oblikovanje: Hana Gärtner